

**Karel Vachek: Bohemia docta aneb Labyrint světa  
a lusthauz srdce (Božská komedie)  
(Laudatio)**

Kontroverzní je dnes skutečně kde co... a zdá se, že toto označení není vpsledku nic víc než výmluva, když se nedostává odvahy pojmenovat a ocenit skutečně originální dílo, postoj nebo čin. Jsem rád, že tu mohu vyjádřit respekt vůči odvaze a důslednosti filmového tvůrce Karla Vachka, jemuž porota Nadace Český literární fond uděluje výroční cenu za film BOHEMIA DOCTA ANEB LABYRINT SVĚTA A LUSTHAUZ SRDCE (BOŽSKÁ KOMEDIE).

Mám za to, že Vachek v tomto svém filmu není o nic víc kontroverzní, než všichni tvůrci velkých uměleckých děl v minulosti. Říkám-li velkých, není to narážka na neobvyklý rozsah Vachkových filmů. Nevím, jestli někdo někdy radil Goethemu, že ten Faust je zbytečně dlouhý a že totéž by se dalo vyjádřit na mnohem menší, snesitelnější ploše. Nevím také, jestli bude mít BOHEMIA DOCTA v dějinách podobnou váhu jako Faust – už proto ne, že při srovnání dávné tradice literární s krátkou a poněkud inferiorní tradicí kinematografu by kulhalo vlastně jakékoliv přirovnání. Vím však, že ve Vachkových filmech není ani jeden záběr zbytečný, že autor ručí svým svědomím za každé filmové okénko. Zkušenost s jeho dávnými filmy ze šedesátých let, ale vlastně i s NOVÝM HYPERIONEM to potvrzuje.

Vachek se hlásí k Dantemu, Cervantesovi, Smetanovi, Haškovi a dalším velkým duchům minulosti, s nimiž komunikuje jako s živými a inspirativními tvůrci. Z pestrých dějin české vzdělanosti vyvolává – nebo přímo křísí – podnětné, někdy trochu opomíjené postavy, ale nikterak na nich neparazituje. Sleduje je s pokorou i odstupem, ale vždy s vnitřní vášní, která je mírou autenticity jeho přístupu.

Vachek je filmař velkého gesta – ale raději než filmař, řekl bych tvůrce, abych tak naznačil demiurgickou podstatu onoho gesta. V mohutnosti a zároveň zdánlivé lehkosti tohoto gesta se rozpouštějí obvyklé hranice filmových druhů a žánrů a účinně se narušují navyklé stereotypy vnímání filmového díla. V tomto gestu se rozpouštějí také rozdíly mezi důležitým a nedůležitým, ale i hranice mezi fikcí a skutečností – jedno proniká do druhého, fikce nabývá vlastností dokumentovatelné skutečnosti, to, co obvykle považujeme za skutečnost, se posouvá do roviny fikce, nebo přesněji mýtu. Je to dáno komplexností Vachkova přístupu: nejde mu o to zobrazit svět nebo jej nějak umělecky vystihnout ve zkratce či metafoře. Namísto toho Vachek neustále provokuje naši paměť, individuální stejně jako kolektivní, vyzývá k vnitřnímu dialogu, vytváří prostor pro možný pohyb. Pro simultánní pohyby osob, dějů a světa. Snad právě toto jsou kvality, díky kterým s léty objevujeme ve Vachkových filmech nové dimenze. Jsou složitou konstrukcí, myšlenou stavbou, v níž se musí divák vždy znovu orientovat. Aby se neztratil, musí se v ní pohybovat svobodně a bez předsudků, tedy právě tak, jak ji Vachek stvořil. A v tom přece není kontroverze, to je sama odpovědnost tvůrce tváří v tvář času.

Vachek zůstává stále tím nezařaditelným individuem. Sám nese tíhu a dosah svého mocného autorského gesta, ale přesto nikdy nezapomene poděkovat svým nejbližším spolupracovníkům. Ani my tedy nemůžeme pominout jejich zásluhy a alespoň slovem musíme ocenit podíl kamera-mana Karla Slacha, zvukaře Libora Sedláčka a střihačky paní Renaty Pařezové.

O jedné ze svých postav Karel Vachek ve filmu BOHEMIA DOCTA říká, že „pracuje s věcmi, které jsou zlé i dobré, ale pracuje s nima správně“. Považuji to za přesné vyjádření jeho filmové metody. Jedinečnost jeho filmů pramení z toho, že se, vachkovsky řečeno, „drží vnitřku“. To je

také jeho nejvlastnější cesta – a zdroj mého přesvědčení, že rodící se tetralogie je dílem, v němž se paměť stává součástí přítomného a v němž síla myšlenky inspiruje k jisté víře v možnost budoucího.

Michal Bregant

*(Předneseno u příležitosti předávání výročních cen Nadace Český literární fond v Míčovně Pražského hradu dne 5. června 2001)*